

VRTEC

LETNIK 68

18132

UREDIL

FRANCE JESENOVEC

V LJUBLJANI 1937/38

Izdala in tiskala Jugoslovanska
tiskarna v Ljubljani (K. Čeč)

VRTEC

LETNIK 68

VII

28137

FRANCIS

FRANCIS IRISHOVIC

Vse pravice pridržane

V. LUBLJANI 1972

Izdala in tiskala: Društvo za izdajstvo in tiskarstvo (DIT) Ljubljana, 1972

KAZALO

	Stran		Stran
PESMI			
Kolman Emanuel: Otrok	5	Musek Vitko: Jankov božični večer	65
V jutru	6	Rehar Radivoj: Rogoz	117
Jeseni	24	Strniša Gustav: Jernejček išče svetega Miklavža	61
Zvonovi	118	Smehljajoča se princeska	90
Kukavica	121	Pikopolonica	139
Večerna	154	Predrzni rogač	151
Koritnik Griša: Neslišni razgovori	43	Vovk Joža: Visok obisk v Zaplankah 26, 39,	55
Rojstvo	60	Winkler Venceslav: Pravljica o zlatih sabljah	7
Koraljni otok	138	X. Y.: Hudičev most pod Velikovcem	25
Kunčič Mirko: Junaki	91		
Pesem revnega dečka	96		
Kunstelj France: Zunaj snežec naletava	54		
Pesem o kanarčku	75		
Ded s pipico	83		
Na počitnice	150		
Pirnat Viktor: 31. oktober 1918	24		
Strniša Gustav: Šiba	2		
Nočni pavlinček	10		
Vsi svetniki	41		
Božič	64		
Spomin	106		
Zarki	137		
Ko žito zori na ovitku			
Šinkovec Adolf: Svetonočna	68		
Vanin: V maju	137		
Vovk Joža: Izgnanca	106		
DRAMATSKI SPISI			
		N. N.: V božični noči	69
POUČNI SPISI			
		Jesenovec France: Ob začetku Vladika dr. Anton Bonaventura Jeglič	5
		Ob trgatvi	17
		Ob spominu mrtvih	33
		Ob Jezuščkovem rojstvu	49
		Ob prazniku luči	81
		Ob prazniku sv. Jožefa	97
		Ob Kristusovem vstajenju	113
		Ob šmarnicah	129
		Ob slovesu	145
		J. J.: Izlet na Ratitovec	11
		Kveder Pavel: Pomlad v gorah	125
		Sicherl Janko: Potovanje po zraku	29
		Naredil si bom smučke	45
		Mladina na smučeh	75
		Smučič — koristno prometno sredstvo	95
		Pmoladanski smučarski izlet	110
		Opazovanje vremena	128
		Nogomet	158
		X.: Odkup Prešernove hiše	82
		Y.: Prijatelj mladine	87
PRIPOVEDNI SPISI			
Albrecht Ivan: Lukec v Ameriki	155		
Hafner Krista: Lastovička pri jaslicah	66		
F. J.: Razbojnik in njegov krščenc	44		
Cesar in menih	89		
Okamenela žena	107		
Kako je nastalo obdarovanje s pirhi	121		
Kolman Emanuel: Pod večer	112		
Jezus na križu	121		
Koritnik Griša: Kamnosek	157		
Kunstelj France: Milan	154		
Kveder Pavel: Nastanek Rateškega jezera	158		
Lagerlöf Selma: Taščica	118		
Le Van Tricht-Polda Tone: Mali mucek	137		
Lovrenčič Joža: Tonca iz lonca	2		
18, 54, 50, 83, 99, 114, 130, 146			
		Pogačnik Ivan: Razočarani muc Fotografirani fotograf	32
		Kako so popravljali v Prismukljah občinsko hišo	42

Puci in Pazi	46
Ogled mostu v Prismukljah	72
Boštjanček — pijanček	80
Prismuklje v nevarnosti	92
Muharjev Jaka dokazuje prismukljansko bistroumnost	108
Bunčkov oče imajo smolo	125
Bistroumnost ata Butice in po-barvan nos	142
Vriskova Urška v gospodinjski šoli	159

SLOVSTVO

16, 31 in na ovitkih.

ZANIMIVOSTI

16, 31, 48, 78 in na ovitkih.

ZA DOBRO VOLJO

15, 32, 48 in na ovitkih.

MLADA NJIVA

na ovitkih.

POŠTA

na ovitkih.

UGANKE, REŠITVE IN DRUGO

na ovitkih.

Vrtec Župančiču — šestdesetletniku
na ovitku.

SLIKE

Dr. A. B. Jeglič na mrtvaškem odru	6
Krekova kočna na Ratitovcu	11
Drava pod Velikovcem	25
Trara, trara, pošta se pelja	29
Živahen promet na modernem letališču	29
Smučar	75
Mladina pri kralju za božič 1937	88
Smučarji	110

Vrtec Vrtec

1937-1938

VRTEC

VRTEC

Letnik 68

Štev. 1

VSEBINA I. ŠT.: F. J.: Ob začetku — Gustav Strniša: Šiba — Joža Lovrenčič: Tonca iz lonca — Emanuel Kolman: Otrok — F. J.: Vladika dr. Anton B. Jeglič — Emanuel Kolman: V jutru — Winkler Venceslav: Pravljica o zlatih sabljah — Gustav Strniša: Nočni pavlinček — J. J.: Izlet na Ratitovec — Za dobro voljo — Slovstvo — Zanimivosti — Uganke, rešitve in drugo.

Vesti iz uprave in uredništva.

Uprava Vrtea priporoča zavodom in knjižnicam Vrtec 1936/37, vezan din 20.—.

Od prejšnjih letnikov imamo še tele vezane izyode:

Vrtec 1934/35	din 20.—	
„ 1933/34	„ 20.—	(z Angelčkom)
„ 1932/33	„ 20.—	„
„ 1931/32	„ 20.—	„
„ 1930/31	„ 20.—	„
„ 1929/30	„ 20.—	„
„ 1928/29	„ 20.—	„
„ 1927/28	„ 20.—	„
„ 1926/27	„ 20.—	„
„ 1925/26	„ 20.—	„
„ 1922	„ 20.—	„

V Jugoslovanski knjigarni se po knjigotržni ceni dobi:

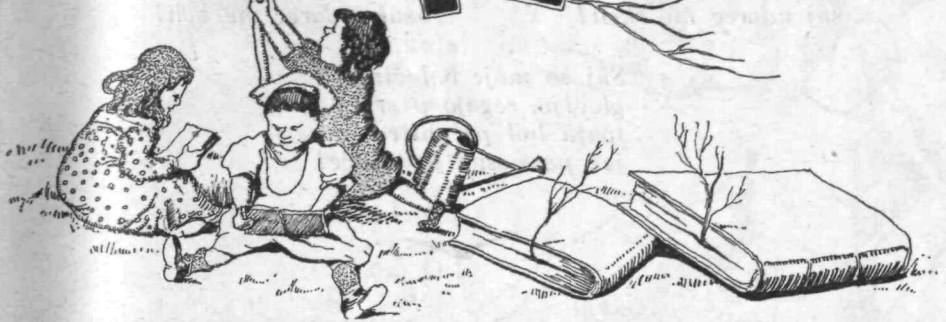
Vrtec 1910, 1911, 1913—1917, 1921—1935.

Uprava Vrtea, Ljubljana,
Kopitarjeva ulica 2 (H. Ničman).

Uredništvo sporoča, da sprejema dopise, slike, uganke, rešitve ugank in drugo do 25. vsakega meseca. Rokopisi se ne vračajo. Prosimo čim številnejših prispevkov vseh vrst, da bo list tem pestrejši in zadovoljivejši, da bo list dobil tem več naročnikov in prijateljev. Stare naročnike prosimo, da ostanejo listu zvesti, pridobe še novih in pravočasno poravnajo naročnino, ki tudi še za lanski letnik ni vsa plačana. List smo letos olepšali; vsaka številka bo imela svoj ovitek. Sicer bo tisk zato dražji, a cena za naročnike bo ostala ista! Zato pa vsaj to toliko bolj redno plačujte in pridobite še novih naročnikov!

Vrtec izhaja 15. dan v mesecu in stane za vse leto din 15.—. Urejuje ga in oblastem odgovarja Jesenovec France, profesor v Ljubljani, Vodovodna cesta 24. — Uprava Vrtea v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (H. Ničman). — Izdaja in tiska ga Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (K. Čeč).

VRTEC

ŠTEV. 1

1937/38

LETNIK 68

Ob začetku.

Zopet ste se sešli v razredih, dragi prijatelji, zopet ste odprli knjige, ki ste jih pred doema mesecema s takim veseljem zalučali v kot in stekli iz zatohlih šolskih sob v naravo in zarajali od veselja in sreče, nabirajoč rožice in prepevajoč z našimi ljubimi pticicami.

Pa je prišla jesen s svojimi darovi in Vas zopet poklicala h knjigam in delu. Ne sme Vam biti žal, da so minule počitnice, saj brezdelje ni naš namen. Bog, naš Stvarnik, nas je ustvaril za večno življenje, ki si ga moramo tudi sami zaslužiti z delom. Zato življenje že s sedmim letom pokličite človeka na delo — v šolo, ki je dečku in deklici pač najbolj primerno, potrebno in koristno delo.

Iz malega raste veliko. Bog ve, kakšen stan Vam je v bodočem življenju namenjen. Naj bo kakršenkoli, pripravljati se je treba zanj z učenjem. Kar se Janezek nauči, to tudi Janez zna. Takole je, prijatelji: Janez se ne more več učiti, njemu Bog ni dal takega spomina, veselja in vztrajnosti za učenje, kot ga je dal Janezku. Zato glej, Janezek, da ne zakoplješ zaklada, ki Ti ga je Bog v svoji veliki modrosti in osemgočnosti dal.

Sedaj je čas za učenje, pozneje Te bodo čakala druga opravila. Vse polno jih bo in če jim ne boš kos, če jih ne boš razumel, kako bridko se boš kesal, da si zamudil svoj dan v mladosti. Saj že sami lahko vidite, da v svetu ne boste nič pomenili, če ne boste dovolj izobraženi. Zato zgrabite takoj v začetku šolskega leta z vsemi svojimi mladimi močmi za delo, saj Vam bo kasneje življenje ta trud bogato poplačalo.

Dela — učenja naj Vas ne bo nikdar sram! Prav nasprotno, ponosni bodite nanj, saj je že naš veliki Janez Evangelist Krek pohvalil tudi Vaše napore, ko je zaklical:

Delu slava, delu čast!

F. J.

Gustav Strniša:

Šiba.

*Šiba novo mašo poje!
Očka očasih reče mi,
meni pa tako tesno je,
saj udarec me skeli!*

*Očka trudno se zasmeye:
Dan na dan nagajaš mi,
če te tepem, bolj kot tebe
vsak udarec me boli!*

*Saj so moje bolečine
globlje, segajo v srce,
tvoja bol pač hitro mine —
jaz pa nosim jo molče!*

Joža Lovrenčič:

Tonca iz lonca.

Nenavadna zgodba iz starih časov.

Drugi del.

1.

es je odhajal proti vasi in Gozdulje ni bilo več slišati. Tako je ostal Tonca sam v temnem prostoru in v še bolj temni vreči. Nič ni vedel, kaj naj počne, zato se je spravil nad medenke. Iz dolgega časa jih je grizel in mislil, kako je doma. Mati se je vrnila in tudi očka je nemara že prišel iz gozda. Kaj le mislita, ko ga ni doma? Da je šel z otroki in se potepa. O, saj bi se rajši potepal! Biti

v vreči ni prijetno. Nič ne vidiš in nikamor ne moreš. Tudi medenk se preobješ, čeprav so dobre. Kdo bi živel ob samih hruškah in vedno v temi? Doma je bilo lepše. Mati ga nič več ne kliče. Gozdulja je najbrž prišla k njim in je povedala, da ga je vzela s seboj. Gotovo se je zlagala, da je šel rad in da hoče ostati pri njej. Nič da ne joče in da ni silil z njo, ko je odhajala v vas. Seveda ni silil, saj ni smel govoriti; izdal bi se, da še sliši. Gozdulja bi ga potem kar zadušila ali pa dala Črninu, ker bi se bala, da bi komu povedal, kaj je slišal, ko je bil v hruški. Zato naj se Gozdulja le laže in naj govori, kar hoče, samo da pove materi, kje je. Mati ga ima rada in ga ne bo prepustila Gozdulji. Ponj pride. In če bi se Gozdulja branila in bi ga ne hotela vrniti, bi še očka prišel in Gozduljo strahoval. Očka je močan. Tudi Črnina bi se ne bal, čeprav bi lajal in se vanj zaganjal. Očka bi mu že pokazal! S kolom bi mu pokazal, da bi se kar iztegnil. Potem bi prišla mama in očka v kočo in bi ga poklicala. Brž bi se oglasil iz vreče in bi ga našla in nesla domov. Nič bi ne bila huda. Vesela bi bila, da sta ga našla in rešila iz rok škrbe Gozdulje. Da bi le kmalu prišla!...

Tonca se je zdrznil.

Nič več ni premišljeval.

Zmotilo ga je čudno godrnjanje in že je čutil, kako nekaj leze po vreči. Obstalo je na mestu in začelo gristi. Vrečo je grizlo. Tonca se ni ganil. Napeto je gledal, kaj bi bilo. Vrečo je pregrizlo in v vrečo je pokukala črna glava...

»Črno je in godrnja! Kaj, če bo šele zdaj sodni dan in je prišla hudoba, da ga vzame?«

Toncu se je zameglilo pred očmi. Kako bi ubežal? Koga naj kliče na pomoč? V zavezani vreči je in v zaprti koči. Da bi mogel vsaj iz vreče, potem bi si že kako pomagal. Doma je bil tudi v zaprti hiši, a je vendar prišel iz nje na hruško! Hudoba je z zobmi pregrizla vrečo, Tonca ima pa nožek! Kako da je pozabil na nožek! Nožek je bolj oster, kakor so zobje.

Tonca se je zganil in segel po nožek.

Zdaj se je zdrznila hudoba. Izpustila je medenko in začudeno gledala, kaj je v vreči. Da ni prišla vanjo že pred njo kaka druga hudoba?

Tonca je videl zadrego nezaželene hudobe, a se ni zmenil zanjo, saj je imel v roki nožek.

Rrrzzk!

To je šlo hitro. Nožek je res bolj oster, kakor so zobje. Hudoba se je mučila dolgo in je napravila le majhno luknjo. Samo tako veliko, da je mogla z glavo skozi. Tonca pa je z nožkom razparal vrečo, da ni mogla več držati medenk. Do dna so se usule iz nje na tla. Tonca je bil vesel, le to mu je bilo neprijetno, da se je vreča poveznila. Z rokami je mahal in iskal razporek, da bi mogel tudi sam za medenkami.

»Aha, tu je!« je bil vesel, ko sta mu roki našli razparano mesto. Podržal je obe strani vsaksebi in previdno pomolil glavo iz vreče, da bi videl, kaj je s hudobo. Ne, kar tako se ji ne da v kremplje. Rajši ostane v vreči, kakor da bi ga vzela in ga nesla v peklenški ogenj. V vreči ga gotovo ni videla, zdaj ga pa opazi, če ni že izginila kar pri zaprtih vratih.

Ne, ni izginila.

Tonca je zaslišal, da še vedno zadovoljno godrnja v koči. Ni več pri vreči, spodaj na tleh je. Le kakšna je hudoba? Videti jo mora.

Previdno se je izmuznil iz vreče in še previdneje pogledal s klopi na tla. Izpod praga se je svetlikalo. Odprtina je bila tam. Ali jo je izgrebala hudoba? Iskala ga je in ko je prišla do kočice, ga je zaduhala. Nikjer ni mogla notri, pa je grebla v prst pod pragom in se prigrebala v kočico in planila nad vrečo. Dobro, da ga ni še opazila!

Joj, takšna da je hudoba!

V svetlobi, ki je prihajala izpod praga, jo je Tonca videl. Kar zasmel bi se. Črna je, štiri noge ima pa košat rep. In žive oči! Pa sedaj se ne zmeni zanj. Medenko gloda. To ji tekne! Lačna je. Če bi njega vzela in spekla, bi bila prej sita. Brrr! Rajši bi bil stokrat tepen. Pa da je hudoba tudi medenke! O, saj medenke so sladke. Boljše so ko muhe. V sili hudoba tudi muhe je. Tako je slišal. Le kako, da je tako majhna, ko pravijo, da je močna? Kaj če je majhna samo sedaj, ko je lačna, in bo velika in močna, ko se najé medenk? Saj so tudi njemu pravili in ga silili, naj je, da bo zrastel in bo velik in močan.

Tonca je tiho čakal in gledal hudobo, kako ji teknejo medenke. Nič ni opazil, da bi kaj rastla.

»Kaj pa, če ni hudoba?« je pomislil Tonca in nič več ga ni bilo strah.

Če bi Tonca ne imel štirih grehov in še petega, bi ga ne bila trapila misel na hudobo. Nemara bi se bil spomnil, kako se je mama večkrat jezila, da ji polh pojé in ogrize najlepše medenke že na drevesu...

Seveda ni bila hudoba. Če bi bila hudoba, se ne bi bila prestrašila, ko se je spustil Tonca na tla, in bi ne bila zbežala. Skozi luknjo pod pragom je zbežala.

Tudi Tonca mora zbežati. Če bi čakal, bi se vrnila Gozdulja in z njo bi prilajal Črnin. To bi pogledala! Gozdulja bi obstala na vratih brez besede, Črnin bi pa zarenčal in planil nanj, češ, kaj dela v koči, ki ni njegova. Ne, da bi ga imela

Gozdulja rajši ko njega, Črnina, tega ne bo trpel. Kar raztrže ga. Črnin mora biti hudoba, Črnin!... A kako naj zbeži in kod?... O, hudoba, ki ni bila hudoba, mu je pokazala pot. Skozi luknjo pod pragom se izmuzne!

Glej no, ali je Tonca res tako velik? Luknja je premajhna. Kakor ona hudoba je hotel po vseh štirih skozi, pa ni šlo. Pa Tonca ima roke. V pesku pred hišo je večkrat grebel in delal rove. Še tukaj poskusi. Prst je mehka, pojde!

Kakor krt z lopatastima prednjima nogama, tako je grebel Tonca in luknja se je širila v tolik rov, da je že izginil v njem in pokukal pred koč. Še malo bi se oprl na noge in se porinil, pa bi bil zunaj. Pa se ni. Spomnil se je na dom in se zbal. Če se vrne, mu ne prizanesejo. Tepli ga bodo, da si zapomni za drugič, kaj se pravi iti od doma, ako mu prepovedo. Vedno biti doma tudi ni lepo. Čemu ima pa noge? Da hodi in skače, kadar hoče in kamor hoče. Saj mama in očka tudi nista vedno doma. In otroci, katere pozna, smejo po vasi in tudi v trgu, ki je daleč, so že bili. In grad so videli. Na griču je. Tako velike hiše ni nikjer. Obzidana je in stražijo jo, čeprav je pred njo jarek in čezenj most, ki ga lahko dvignejo in spustijo. Če ga dvignejo, ne more nihče v grad. Navadnih ljudi v grad ne marajo. Vse to vedo otroci, ki so videli grad in o njem pripovedovali. Tudi Tonca bi rad videl grad, tudi vanj

bi šel rad. Če bi šel domov, bi ga nikoli ne pustili v trg, ki je daleč. Tako bi nikdar ne videl gradu. Aha, dobro da se je spomnil gradu in da navadnih ljudi v grad ne marajo! Tonca bo pa le prišel v grad in vse si bo ogledal in potem pripovedoval otrokom o imenitnostih, ki jih bo videl. To bodo otroci zijali! Še verjeli mu ne bodo, da je bil v gradu. Pa bo in še kako lahko! Nihče ga ne bo videl, on pa vse. Ali ni govorila Gozdulja pod medenko o dveh stekleničicah, ki napravita človeka nevidnega in če hoče, spet takega, kot je bil prej? Seveda je govorila, stekleničici mora poiskati in jih vzeti s seboj!

Tonca se je vrnil iz rova v kočo in stikal po njej. Našel je več steklenic in vzel najmanjši dve. Potresel ju je in čutil, da sta skoraj še polni. Manjšo je odmašil in kanil kapljico na dlan, potem pa obe spravil. Vsako v en žep.

Tako, zdaj pa lahko gre.

In Tonca je izginil skozi rov pod pragom, ne da bi pomislil, da si je prisvojil tujo lastnino... (Dalje.)

Emanuel Kolman:

Otrok.

*Mati, zakaj si žalostna?
O povej mi, kje je oče,
da ga ni doma!?*

*Mati, zakaj si žalostna?
Še veš, kaj si mi pravila
pred nekaj leti?*

*Da bo bogata gospa prišla,
da nam bo prinesla zlata
in nam bo lepó na sveti . . .*

*Zdaj ni gospé in ni zlata,
a ti si zmerom žalostna.*

F. J.

† Vladika dr. Anton Bonaventura Jeglič.

Ob začetku velikih počitnic (2. julija t. l.) smo zvedeli. Iz Stične je v zgodnjih jutranjih urah dospela žalostna novica. Velikega slovenskega škofa in nadškofa dr. Jegliča ni več med nami.

Ves slovenski svet je bridko zadela ta novica. Zlasti pa je žalostna vest o njegovi smrti hudo zadela prijatelje in vzgojitelje slovenske mladine. Saj smo se takoj vsi zavedeli, da je naša slovenska mladina z dr. Jegličem izgubila svojega največjega prijatelja.

Vsa slovenska mladina, od otročičev pa do mladcev in mladenk, do fantov in deklet, je zajokala ob žalostni izgubi predobrega očeta in najiskrenejšega prijatelja.

Da zares, če kdo, je bil veliki nadškof Anton Bonaventura nadvse velik prijatelj naše slovenske katoliške mladine. Saj je je na tisoče in tisoče birmal v svojih 52. letih škofovanja na Slovenskem, pa je obenem vse te tisoče obiskal pri veroučnih urah v ljudski šoli in vsem tem tisočem je dajal prelepe podobice, za vse te tisoče je molil, zanje je napisal vse polno člankov in knjig, ki so vse od prve do zadnje prebogate z modrimi nasveti za lepo bogoljubno življenje.

Res, med mladino je postal naš vladika mlad in živahen, pa to še celó v zadnjem mesecu življenja, čeprav mu je bilo že nad 87 let. In slovenski mladini je spregovoril v Celju samo tri, štiri dni pred svojo smrtjo! Ravno slovenski mladini je izročil svojo oporoko, ki jo je na kratko takole povedal:

**Držimo krstno obljubo!
Ostanimo zvesti katoliški cerkvi!
Povsod Boga in Devico Marijo!**

In mladina? O, mladi čitatelji in prijatelji Vrtca, obljubimo mu tudi mi, da bomo to njegovo oporoko zvesto izpolnjevali in če le mogoče tudi do kraja izpolnili, da bomo ostali vedno čisti in nedolžni, da bomo vselej izpolnjevali božje in cerkvene zapovedi in da bomo, čim odrastemo, vedno in povsod zahtevali Boga in Devico Marijo.

Naj nam veliki slovenski vladika pri Bogu izprosi milost, da te svoje obljube in prisege ne bomo nikdar prelomili!

Slava njegovemu spominu!

Emanuel Kolman:

V jutru.

*Utrgal bom rožico,
rožico žalostno,
rahlo jo mamici
v trudno bom dal rokó.*

*Morda zbudi se,
morda odpre oči,
beli je dan že,
zvezdic več ni.*

*V izbi svetló je,
mama smehlja se,
meni sladko je,
božam ji láse.*

Pravljica o zlatih sabljah.

Na svetu je postalo dolgočasno. Ne vetrov ne viharja ni bilo nikjer, nerazumljiva tišina je stiskala zemljo. Ljudje so zehali in polegali po vrtovih, z delom se ni nikomur mudilo. Časniki so se dan za dnem jezili, da se ne zgodi nič novega. Še klepetulje niso več vedele, kaj bi govorile, postajale so po križpotih, kimale s suhimi bradami in tožile, da je hudo, nič kako hudo.

Takrat so kralji vsega sveta nenadoma napravili vojno. Ljudje so se zganili, oddahnili se, vstali iz brezdelja in takoj so bili pripravljene na vse. Vriskajoč in pevajoč so šli v boj, padali in umirali. Nekateri so dobili svetinje, tistim, ki so bili pobiti, so postavili spomenike. Nič več ni bilo dolgočasno. Ljudi je stresala groza. Vasi so se praznile, lakota je rasla, krvi je bilo preveč. Kruh so začeli dajati na karte, moko in meso tudi. Po cestah so blodili otroci, ki niso imeli več očetov, ker so jim pomrli na bojiščih. Pred hišami so sedele matere in jokale za mrtvimi sinovi. Toda kralji vsega sveta tega niso občutili in so se vojskovali kar naprej in naprej. Bili so slepi. Mislili so le na slavo. Mislili so na lepe vence, s katerimi jih bodo sprejeli, ko se bodo vračali, na svetle besede, ki bodo o njih zapisane v knjigah. Nazadnje je ostalo od vseh vojakov le kakih sto najmočnejših, ki so se spoprijeli na širokem polju. Pregarjali so drug drugega s sabljami, z meči, s puškami, dokler niso skoraj vsi poginili. Ostali so sami kralji. Zadržali so konje na bojišču, pogledali po širjavi in videli pokolj. Tedaj se je tudi v njih zbudilo srce. Bilo jih je sram in strah obenem.

»Ljudje so norci in mi z njimi,« so rekli. »Nočemo biti več kralji.«

Zmetali so zlate sablje na kup kraj ceste in tiho odšli vsak v svojo deželo. Nihče jim ni prišel naproti, vasi so bile prazne, zemlja, zapuščena in vsa prerasla s plevelom, je čakala na ljudi. Ob cestah so stale le sirote in stare matere brez sinov...

Sablje so ležale v prahu, veter jih je božal, sonce jih je grelo. Čas je potekal...

Prešla so leta. Ljudje so pozabili na vojno, na svetinje in spomenike. Brigali so se le za setev in oranje in so živeli, kakor je pač kdo mogel, ta s pogačo, oni s stradežem. Le prav od daleč so se spominjali, da so bili nekoč ljudje silno nespametni in da so kar tako radi lepšega drug drugega pobijali. Otroci so pač slišali semintja, da so živeli nekoč na svetu kralji, ki so se vojskovali, toda nihče jim ni mogel prav

razložiti, kaj je to in kako se to godi. In ko so našli ob cesti sredi polja velik kup zlatih sabelj, niso vedeli, kaj bi počeli z njimi. Svetile so se res, toda to še ni nič. Lahko bi jih porabili za nože ali za žage. Pa že ne morejo biti kaj prida, ker jih ljudje ne poberejo.

Vprašali so doma, vprašali tu in tam, naposled so zvedeli, da so to najbrž zlate sablje.

»Zlate sablje — to je orožje,« so pravili ljudje. »To so nosili včasih, da so se laže pobijali.«

»Nekaj takega bo torej,« so premislili otroci in vzeli sablje v roke. Bile so lepe, svetile so se v soncu, posebno če so jih malo očistili s travo ali jih obrisali ob rokave. Zdele so se jim dragocena igrača.

»To se priveže za pas, potem je človek malo več kot drugi ljudje. Lahko vzdigne glavo in stopa bolj ponosno, kot je navada. Taka reč je silno imenitna. Zdaj sicer ne več, zdaj so se časi izpremenili in ljudje so postali drugačni. Včasih je pa to pomenilo mnogo.«

Otroci so poslušali in so kmalu vse razumeli.

In ker so hoteli biti vsi imenitniki, so si jih privezali za pas in šli taki v vas ter se med seboj bahali, da so zdaj mogočni ljudje. Vaščani so se jim nekaj časa smejali, lepo se jim je zdelo, da so njihovi otroci tako razumni in da se jim vsaka stvar tako poda, potem so jih pa zapodili delat. Tako lepi dnevi so, vse kriči po človeku, vreme je kot nalašč za kmeta, a samo postopajo.

Otroci so vrgli sablje za ograjo, nekateri za hišo, tretji pa kar na cesto, kakor se je pač komu zazdelo, pozabili so še tisti hip nanje in šli delat, ko je bilo tako pripravno vreme.

Prišel pa je v vas cigan, star človek, prevarant kot malokdo. Malo se je preživljal s poštenostjo in prosjačenjem, malo z jezikom in malo z dolgimi prsti, zraven se je pa bahal, da imenitno izhaja. Zagledal je zlato sabljo v blatu, osupnil je, prijel se za glavo in obstal. Skrivoma je pogledal na vse strani, nato jo je pobral, očistil in zasvetila se je, kot bi bila nova.

»Glej no, kaj takega!« se je začudil. »To je vendar čisto zlato! Kaj takega pa ni vsak dan, da bi človek na cesti našel kos čistega zlata.«

Otroci so se mu približali, ko so videli, da je pobral sabljo. Zanimalo jih je, ker je imel gosli pod pazduho in so bili radovedni, če zna zaigrati tudi kakšno poskočno. Dolgo že ni bilo godca v vas, skoro že leto dni.

Nekaj časa so mirno gledali tujca.

»Takih reči je pri nas vse polno,« so rekli malomarno.

»Res?« se je zavzel cigan, ki se je nekoliko bal otrok in je skrival zlato sabljo na hrbtu.

»Seveda,« so pritrdili preprosto.

Pa so stekli in nanosili predenj kup zlatih sabelj. Med potjo so jih očistili in zdaj so se svetile, da je kar vid jemalo. Ciganu so se oči bleščale od poželenja. Nikoli še ni videl takih dragocenosti, toliko rume-nega zlata. Čudni kraji so na svetu in čudni ljudje. Ves se je tresel od nemira in hrepenenja.

»Kaj vam dam zanje?« je drhtel.

»Nič!« so zamahnili otroci z rokami. Potem so se pa spomnili, da ima pod pazduho gosli, lepe goslice.

»Daj nam torej gosli!« so rekli.

»Dam!« je rekel brez obotavljanja cigan.

Otroci so vzeli gosli in veselo odšli, cigan se je pa spravil nad sablje. Preštel jih je in se zamislil. Take dragocenosti so nekaj vredne. Dobil bo polno vrečo denarja. Kupil bo konjička, ne samo enega, kar tri ali štiri, bogat bo kot malokateri izmed njegovih tovarišev. Če pa je človek bogat, lahko vse doseže. Odrezal je dolgo vejo, zvil iz nje trto, navezal nanjo vse sablje, potem jih je vrgel na hrbet in hitro odšel. Bal se je, da bi se otroci premislili ali pa da bi prišel kdo izmed odraslih.

»Lahko bi mi vzeli zlato,« se je stresel.

Pa je šel po svetu. Šel je daleč, daleč, blizu se je bal prodajati, da bi mu kdo ne stopil na prste. Sablje so orožje in vedel je, da orožja ne sme prodajati kdorkoli. Potem se je pa ojunačil in v oddaljenih krajih je potrkal pri vsaki hiši.

Kamor je prišel, povsod je ponujal zlate sablje. Siromaki so se mu smejali. Saj res, čemu bi jim bile zlate sablje, zanje nimajo pomena.

»To ni za nas,« so pravili, »to ni za nas.«

Bogatini so se namrdnili, ko so jih zagledali.

»Kaj pa hočemo? To ni nič posebnega,« so rekli. »Če bi prodajal res kaj posebnega, kaj takega, kar ni mogoče povsod dobiti. Na primer slonovo kost ali kaj podobnega. Take sablje so pa preveč vsakdanje, vsak berač jih že lahko ima.«

»Kupitel!« je ponujal cigan.

Niso ga poslušali, še smejali so se mu.

Samo star siv učenjak si je izbral eno. Rekel je, da ima zbirko čudnih starin, take sablje pa še nima. Zbirka pa mora biti popolna. Dobro razume take stvari, saj jih je študiral celih dvajset let. Dal mu je pet dinarjev za sabljo.

»Več itak ni vredna,« je rekel.

Cigan se je zaklinjal, da je iz čistega zlata, toda učenjak je zamahnil z roko.

»Tudi zlato nima več veljave,« je rekel. Zdaj so prav vsakdanji časi, ljudje so pustili take smrdljive reči.«

Cigan ni mogel razumeti, kdaj se je svet toliko izpremenil. Šel je v drugo deželo, šel je v tretjo, toda še manj. Povsod so se norčevali iz njega.

»Ko bi lonce prodajal,« so mu rekli, »bi jih gotovo kupili. Ali pa lopate in motike. Sabelj pa ne maramo. Čemu pa nam bodo? Vojske nimamo, tatov in razbojnikov pa pri nas ni, da bi jih pobijali. Kdaj smo jih že pregnali! Kvečjemu kak pijanec se še kje prikaže.«

Jezen se je cigan vrnil v deželo, kjer je sablje dobil. Od nošnje so se mu napravili na hrbtu veliki žulji.

Otrok ni bilo v vasi. Sedeli so sredi polja in igrali na gosli. Zdelo se jim je, da se je sonce ustavilo in da posluša njihovo pesem, tako je bila lepa. Nebo je bilo jasno in prijazno, žito je valovalo in spremljalo gosli in pesem. Otroci so podprli glavo z rokami in strmeli v tistega, ki je sviral. Odkar so imeli gosli, so se zmeraj skrivali sredi polja in kadar so jih odrasli iskali, jih niso mogli nikoli najti. Zato so se silno začudili, ko je prišel cigan do njih. Nenadoma je stal med njimi, zdelo se jim je, da je zrasel iz tal. Vrgel je sablje po tleh, da so zazvene in rekel z razburjenim glasom:

»Osleparili ste me! Nihče jih noče vzeti. To je staro blago, ki ne da nihče dinarja zanj. Ali vas ni prav nič sram, da tako opeharite staroga človeka?«

Otroci so se začudili:

»Res? Pa saj smo to že poprej vedeli. Tudi pri nas jih nihče ne mara. Ljudje hodijo mimo njih in se niti ne ozro nanje. Kvečjemu z nogo jih kdo brcne. Zato se nam je zdelo čudno, da si jih ti vzela.«

»Naj bo,« je zagodrnjal cigan. »Toda vrnite mi gosli!«

Prosili so ga na vso moč, naj jih jim pusti. Odkar imajo gosli, je kar nekako drugače na svetu. Sonce sije prijazneje, tudi delo jim je lažje in če so kdaj lačni, kar mimogrede pozabijo.

Toda cigan jih ni hotel pustiti.

»Moje so!« je trdil uporno.

Žalostni so mu jih dali. Za slovo jim je cigan še zaigral prelepo pesem, tako, kakor je še niso nikoli čuli, tako, da so pozabili na vse bridkosti. Šli so za njim do vasi, skozi vas in potem še na hrib za vasjo, tam so se ločili. Ves vesel se je cigan odpravil v svet in igral med potjo na gosli. Ko je že davno izginil za ovinkom, so otroci še zmeraj gledali za njim ...

Sablje so pa ostale v polju. Veter je vzdignil prah s ceste in jih pokril, da so postale sive, rjave in so se komaj razločile od zemlje ...

Gustav Strniša:

Nočni pavlinček.

*Ponočnjak se ne boji,
vso noč le okrog frli,
išče luči, k nji zapleše,
da se svetlo krilo kreše.*

*Nočni pavlinček veselo živi,
včasih še k zvezdicam zakoprni,
dvigne kreljuti, splava v nebo,
pade utrujen na črno zemljo.*

*Nočni pavlinček svetlobe želi,
ki ponočnjaka ga umori,
enkrat zamaknjen ves v luč bo sfrlel
in na plamenu zgorel.*

Krekova koča na Ratitovcu.

J. J.

Izlet na Ratitovec.

Iz zatohlih šolskih izb kaj radi mahujemo v naravo, na igrišče, na hribe. Najprimernejši čas za to je pomlad, ko so zunaj lepi sončni dnevi, ko se ondi lahko naužijemo čistega zraka in občudujemo krasote, ki jih v tako obilni meri nudi naša gorenjska stran. Kako krasna je! Že samo pogled na gorske velikane, ki dvigajo svoje glave tako smelo in veličastno proti nebu, je nekaj očarljivega. Pa pustimo naše orjake, ker do sedaj še nismo imeli toliko poguma, da bi se povzpeli na njihove vrhove, pogledjmo rajši manjše gore, na katere smo že tuintam sami šli. Mislim namreč na Ratitovec, ker sem imela vprav pred kratkim priliko, raz njega opazovati razgled po Selški dolini, po Gorenjski ravnini in po Bohinjski kotlini.

In ta izlet na Ratitovec vam hočem na kratko opisati. Preden pa začnem s pripovedovanjem, naj omenim še to, kar mora vsak vedeti, da je Ratitovec 1663 m visok in se vzdiguje nad železniki in Zalim logom.

Bilo je lani avgusta meseca, ko smo bilé povabljeni, da se pridružimo izletu na Ratitovec. To povabilo smo seveda prav rade, z največjim veseljem sprejele in se izleta z dovoljenjem staršev tudi udeležile. Domenile smo se, da odidemo 24. avgusta, če bo lepo vreme. Kako smo se pripravljale, vam ne bom opisovala, ker že vsak sam ve, da dnevi pred izletom kaj hitro minejo. Tako so tudi nam hitro prešli v veselem pričakovanju.

Prispel je dan odhoda. Zbirališče je biló določeno v predmestju. Veliko je bilo povabljenih, a le malo se jih je odzvalo. Samo sedem se nas je zbralo. Vsi smo bili prav dobre volje; te mora namreč vsakdo vzeti s seboj v hribe zvrhan koš. V najboljšem razpoloženju smo posedli v avto, ki nas je popeljal do Češnjice. Ker nam ni manjkalo dobre in razigrane volje, nam je vožnja po razriti selški poti kaj hitro minila.

Ko se je avto v nemajhno začudenje vseh ustavil na Češnjici, je vzel vsak svoj nahrbtnik in pálico ter se napotil pogumno navkreber. Bili smo pravi turisti! Saj se prej tako dolgo nismo nič ustavili, da so nas okusne in precej debele robidnice zvale v svoje mreže. To pa je

bilo že pri Podlonku, ko so nas te prijateljice zadržale, in gotovo smo se več kot četrt ure zamudili pri njih, da smo z njimi napolnili svoje želončke, ki so se že oglašali in zahtevali svojih pravic. Pri tem poslu smo razdrli marsikatero šalo, potem smo pa zopet dobre volje nadaljevali pot.

Večkrat smo se ozirali, ali se nam nudi kje kak lep razgled. Najprej smo zagledali malo vasico Podlonk, ki je približno eno tretjino poti od Češnjice do Ratitovca. Prav lepo se je videla novo zidana šola, ki se dviga na gričku. Ogledali smo si še več majhnih vasic na bližnjih in daljnih hribih, katerim pa ne vem imena. Pohitimo rajši naprej na Ratitovec!

Kmalu od Podlonka smo zagledali staro cerkvico, ki nas je prijazno vabila. Kake pol ure hoda — in že smo stali poleg nje. Bili smo na Prtovču. Ker pa so Prtovč — kakor vsi gorski kraji — znani po lepih in obširnih pašnikih, kjer se pasejo številne črede živine, zlasti goveje, smo sklepali, da se tu okoli dobi v obilni meri pristno in okusno mleko. V tem prepričanju je šel naš »gazda« v prvo hišo v imenu vseh kupovat mleko. Z začudenjem pa je prišel iz nje praznih rok, ker so ga odslovili z izgovorom, da ga nimajo. Enako se mu je godilo v drugi in tretji hiši. Končno smo ugotovili, da morejo imeti tu posebne krave, ki ne dajejo nič mleka. Torej same vole! Zato se nismo dolgo pomišljali in smo vzkliknili:

»Živela abstinenca,
napijmo se s studenca!«

Vzeli smo kozarec in ga napolnili z bistro studenčnico ter z naravno in najbolj zdravo pijačo gasili žejo. Pa ni zadostovalo pogasiti samo žejo; zato smo na hribčku udobno posedli v mah in potolažili tudi glad, potem pa zopet žejo. Veste, v avgustu je vroče!

Dobro pokrepčani in odpočiti smo nadaljevali pot. Sedaj pa se je že začela strmina. Kmalu smo zagledali vrh Ratitovca in se veselili, da bomo skoro na njem. Kako uro potem smo skakali in trgali vsi vzradošeni prve gorske cvetice, rododendron.

Še eno strmino bi morali prehoditi, da bi prišli do Krekove kočice na Ratitovcu. Toda zdajci smo zapazili črne jagode, ki smo jih z vso slastjo začeli zobati. Ker smo bili vsi razgreti in vroči, so nam mrzle, skoro ledene jagode zelo prijale.

Tudi tega zobanja je moralo biti kmalu konec in čez dobre četrt ure smo stali pred kočico. Kakšen vtis dobi in kakšno zadovoljstvo čuti človek, ko je na cilju, prvičkrat v taki višini, ve le tisti, ki je to že sam poizkusil.

Seveda smo se najprej oglasili v koči, kjer smo odložili provijant, pripravili vse potrebno za noč in se čim najbolj zavarovali pred mrazom. Od navdušenja, da smo tako vrli turisti, nismo mogli počakati na čaj, katerega smo naročili, temveč smo takoj odhiteli trgati planike. To je bilo veselja! Vsi brez izjeme smo začeli plezati na skalovje za planikami. Ko smo stali na najvišjih skalah, smo mislili, da smo v isti višini s Triglavom, in zato smo še z večjim veseljem plezali in iskali cvetic. Ko je imel že vsak majhen šopek planik, ki jih je sam natrgal, smo se vrnili v kočico na čaj.

Tukaj nam je naš »gazda« pokazal posebno skrivnost, ki jo je prinesel s seboj. Bila je majhna muzika (menda je bila že napol polomljena otroška igrača), ki nas je ves čas razveseljevala. Nekemu članu

naše družbe je posebno ugajala, da jo je takoj navil, če se je le za trenutek ustavila. Po večerji smo se še nekaj časa igrali, potem smo šli počivat.

Dobili smo sobo, v kateri je bilo dovolj postelj za vse, samo ne tako mehkih kakor doma. Spanec nam dolgo ni hotel zatisniti oči, ker se je godba — tista majhna muzika — ves čas glasila in tudi smeha in šal ni bilo ne konca ne kraja. Od prelepih melodij godbe pa je kmalu nekega našega tovariša premagal spanec. Ker je imel usta odprta, nas je »gazda« opozoril, da je prav gotovo neznansko žejen. Mi pa seveda kot usmiljeni ljudje brž na pomoč! Imeli smo slučajno še eno limono, jo hitro prerezali in eden izmed nas je prevzel delo usmiljenja. Šel je k spečemu tovarišu in mu stisnil nekaj kapljic »sladke« limone v usta. Speči tovariš se je samo obliznil in nadaljeval s smrčanjem; zato smo ugotovili, da še ni potolažena njegova silna žeja, in mu je »usmiljeni Samarijan« še enkrat, zdaj v večji meri, vlil zdravilnih kapljic v usta. Te so pa kaj hitro delovale, kajti tovariš je planil po koncu, sprva debelo gledal, potem pa vprašal po »muziki«. Ta je bil namreč njen največji ljubitelj.

Ker na ta način nismo mogli spati, smo zjutraj neprespani kaj težko vstali. Že ob petih smo zapustili kočo in šli na vrh Ratitovca, da si malo ogledamo okolico in vidimo sončni vzhod.

Najbolj je vzbujal našo pozornost mogočni Triglav, ki je imel sprva še meglo na svojem vrhu. Gledali smo gorskega velikana v vsem dostojanstvu, kralja naših gor.

Videli smo pa tudi vasice, ki so se razprostirale po dolinah, med njimi Davče, Zali log in Sorico ob italijanski meji.

Kmalu smo začeli opazovati sončni vzhod. Obzorje je zardečevalo vedno više in širše. Iz izhodišča žarkov so vstajali svetli prameni. Žar je bil čimdalje bolj ognjen in čimdalje bolj so bledele rdeče plasti nad njim. V žaru se je vnela rdeča razpoka, ki se je širila in krožila, in počasi se je iz nje izmotala žarka obla, daleč tam izsred ognjene megle.

Ko smo se obrnili na nasprotno stran, smo videli, kako se iz spanja dramijo gorski velikani. Obročile so se po vrsti vse gole glave s škrlatnim žarom: Storžič, Stol, Kočna, Grintovec in drugi. Koliko pa je bilo še znanih in neznanih velikanov, ki so zaporedoma meli meglene nočne čepice in si umivali gubate glave v zlati zori, da dostojno pozdravijo mlado sonce. Nešteto strmih stolpov, slemen in razorov se je razprostiralo krog nas, vse tiho in veličastno.

Ob pogledu na te gore so mi nevede prišle na misel besede pesnika Gregorčiča, ki poje o njih:

»Krasota vaša nikdar ne premine,
enako veličastne vsak ste čas.
Visoko dvigate ponosne glave
in smelo rastete mi pod nebo!«

Sončni vzhod in gore, obsejane z žarki, to je bil prizor, da ga ni mogoče opisati.

Vsi polni teh nenavadnih krasot in hvale Stvarniku smo se vrnili v kočo, kjer smo zajtrkovali. Seveda smo se tudi vpisali v planinsko knjigo, v kateri jih je bilo tisto leto že mnogo vpisanih, kar znači, da je Ratitovec zelo priljubljena turistovska točka v Škofjeloškem hribovju.

V zgodnjem dopoldnevu smo zapustili planino in krenili na pot skozi Jelovico v Sotesko in odtod na Bled in skozi Vintgar.

Hoja do Soteske je trajala več ur. Na ti poti ni bilo nič kaj zanimivega, da bi bilo vredno opisati, le to naj omenim, da smo dobili, čeprav že avgusta meseca, tu in tam kako rdečo jagodo, ki smo jo utrgali in jo primaknili k šopku planik. Ko smo prehodili že skoro vso pot, smo prišli do vzpenjače za les, ki smo jo z zanimanjem ogledovali. Od tu dalje pa se je začela tako strma in težavna pot, da ni treba še posebej omeniti, da se je ta ali oni znašel na tleh. Toda to nas ni motilo. Pogumno smo nadaljevali pot. Čeprav smo se ravnali po pregovoru: »Tudi počasi se daleč pride,« smo vendar dospeli prezgodaj na postajo Soteska. Ohladili in okrepečali smo se v reki Bistrici, ki se vije v bližini postaje. V daljavi smo opazili gost val dima, ki se je dvigal proti nebu in kmalu smo zaslišali močno hropenje lokomotive. Bližal se nam je vlak, v katerem smo se hoteli pripeljati do Bleda.

Vsak je vzel prtljago in čez nekaj trenutkov smo se že peljali v sopihajočem vlaku proti cilju. Tudi od tu smo lahko opazovali lepo gorenjsko stran. Vedno bolj smo se bližali Babjemu zobu, ki se vzdiguje vprav nasproti Blejskemu jezeru. Še skozi zadnji predor nas je popeljal vlak in že smo zagledali jezero samo. Ob pogledu na ta idilični kraj smo v mislih zapeli s pesnikom:

»Pozdravljam te, gorenjska stran,
in tebe Bled, široko znan.
Snežnikov sivih množica,
prisrčno bod' pozdravljena!«

Vlak se je ustavil. Z veseljem smo pohiteli v čoln, ki nas je popeljal na otok. Bila je romantična vožnja po Blejskem jezeru. Opazovali smo zanimivo ptico galeba, ki se je potapljal in dvigal iz zelenih valčkov. Že smo bili pri otoku. Šli smo v cerkev, kjer smo seveda zvonili.

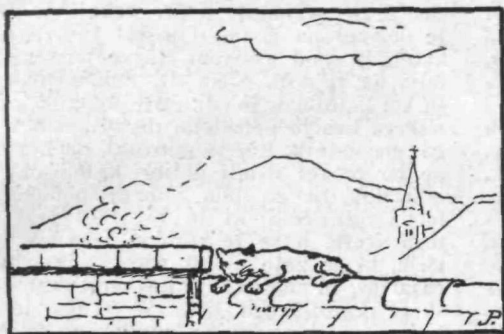
Preostajalo nam je še malo časa, zato smo kmalu zapustili cerkvico, otok in končno Bled sam ter se napotili peš proti Vintgarju.

Tudi Vintgar po lepoti ne zaostaja mnogo za Bledom. Saj nas je ves čas, ko smo hodili po soteski Vintgar, spremljala nalahno šumljajoča zrcalna čista voda, ki si je izbrala nenavadno zanimivo pot med skalovjem. Veliko pozornost je vzbujal slap, imenovan »šum«. Čudovit je bil pogled na padajočo množino vode, ki je mogočno udarjala ob pečevje in se razpršavala v kapljice, ki so se zopet prijateljsko združile in skupno odpotovale daleč — proti morju.

Od Vintgarja smo namerili svoj korak na postajo Dobrava. Od tod nas je vlak popeljal domov.

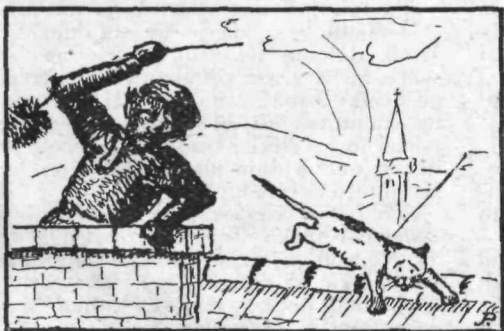
Razočarani muc.

Dobra bo pečenka:
vrabec ali – miš.

Muc, le hitro skoči,
da jo prej dobiš!

O – presneta smola:
muc zaman hifi.
Z bafino na hrbtu
hitro odbeži ...

Učitelj: »Za kazen boš napisal stokrat:
Jaz sem lenuh.«

Pepček: »Prosim, gospod učitelj, ali moram dati to podpisati očetu?«

*

Dama (sinčku svoje prijateljice, ki je pri nji na obisku): »Ali hočeš malo torte?«

Sinček: »Ne.«

Dama: »Kaj bi pa rad?«

Sinček: »Veliko!«

Dedek: »Jožek, ugani, kaj je to: sive lase ima, dolga ušesa, a na njem se lahko jaha?«

Jožek: »To ste vi, dedek!«

*

Učiteljica: »Peterček, povej mi tri dokaze za to, da je zemlja okrogla.«

Peterček: »Prvič, stoji to v zemljepisu; drugič, trdite to vi; tretjič, je istega mnenja tudi moj oče.«

Franc Weiser, Najmlajši poročevalec, prevedel dr. Joža Lovrenčič. — Poleti je Jugoslovanska knjigarna v zbirki mladinskih spisov izdala prezanimivo knjigo: **Najmlajši poročevalec.** Sin dunajskega časnikarja dr. Klingerja, Valter Klinger, 15 letni deček, se napoti na dolgo popótovanje okoli sveta. Pot ga pelje z Dunaja v pristanišče Marseille, kjer se vkrca na ladjo Lincoln, ki ga popelje do Indije, od koder poleti v letalu na Biserni otok, od tod pa zopet z Lincolnom na Kitajsko. S Kitajskega na Japonsko se popelje s francoskim parnikom »General Mousson«, preko Tihega oceana pa iz dežele vzhajajočega sonca na zahodno obalo Severne Amerike na parniku, ki je imel prelepo ime »Jutranja zarja«. Od San Francisca preko vse Amerike v Čikago ga je prepeljal ekspresni vlak, nato pa se je popeljal še v mesto velikanskih donebnikov — New-York, od koder se je po Atlantiskem oceanu vrnil v Evropo. — Dolga je bila pot okrog sveta, saj je trajala polnih šest mesecev. Nešteto prekrasnih stvari je videl in vse mu je bilo novo. Kot neizkušen deček petnajstih let je bil odšel z doma, vrnil se je pa skoraj bi rekel

kot zrel mož, toliko skušenj si je pridobil na morju, v velemestih, med bogatini in med revnimi ljudmi; z velikansko množico se je seznanil; a še nekaj drugega je doživel na ti poti: postal je kristjan-katoličan pod vplivom največjega prijatelja na ti poti, očeta dr. Schlagemberga. In kot katoličan je odklonil ponudbo ameriškega kralja petroleja, da bi postal njegov naslednik, ker je spoznal, da kot tak ne bo mogel ostati dober katoličan. Ta odločitev bi ga bila skoraj popolnoma ločila od očeta, ki je bil bolj mož od tega sveta, a se je končno le vdal Valterju, ki je zato postal njegov naslednik-časnikar, in sicer vodja največjega dunajskega katoliškega lista. — Tako je ta knjiga velika obtožba modernega sveta, ki ne razume drugega kot pehanje za zlatom, za srčne potrebe naše mladine pa nima prav nobenega smisla. Knjiga je tako bogata z vsakdanjimi skušnjami, da bo vsak naš doraščajoči otrok neizmerno pridobil iz nje, če jo bo vestno in s premislekom prebral od začetka do konca. Berite jo vsi, moji prijatelji, ne bo Vam žal, priporočam Vam jo kar najtopleje!

F. J.

Zanimivosti

Joškov grobar.

»Nejče! Angela! Sem, sem! Hitro!« je kričal mali Joško. Precej smo vedeli, da je moral zapaziti nekaj posebnega. Vsi smo dirjali tja.

»Le pogledjte! — Mrtva miška se izprehaja tukaj po potu.«

»Kaj? Izprehaja se?«

»No, sama se sicer ne, a vleče jo s seboj pet hroščev. — Že dalje časa jih opazujem, kako se trudijo in jo pomikajo naprej.«

Vsi otroci smo se vstopili z največjim zanimanjem okrog hroščev, ki smo jih takoj krstili za »Joškove grobarje«. Naša starejša sestra Albina je bila že v zadnjem letniku učiteljica. Takoj nam je šla na roko in nam je razlagala:

»Tudi v šolah pravijo temu hrošču grobar. Kakor hitro opazijo ti ptiči kje v naravi mrhovino, pri tej priči so zraven. Pa ne več kakor štirje ali pet — vsi zlezejo pod mrtvo truplo in izkopljejo jamico pod njim.«

»Čudna reč! Pa zakaj samo štirje ali pet?«

»Zato, ker se morejo z malim mrtvacom preživeti samo ličinke štirih do petih samič. Grobek je izkopan v treh do štirih

urah; preden pa pokrijejo mrhovino s prstjo, polože vanjo svoja jajčeca.«

»Pa zakaj vendar zagrebejo miško?«

»Deloma zato, da je ne najdejo druge živali, deloma pa zato, da je ne izsuši sonce; kajti v tem primeru bi bile izvaljene ličinke brez hrane. Če leži mrtva žival na skalnatem ali močno izhojenem svetu, potem jo z velikim trudom zavlečejo proč, dokler ne najdejo mečjih tal, kjer lahko izkopljejo grobek.«

Kdo jih je vendar tega naučil?« je pozivedoval Joško. Toda ni čakal odgovora; že je bil odkril nekaj novega na grmu poleg potoka, ki namaka vrt.

»Albina, pogledj vendar, koliko kroglic je na tem-le hrastovem listu!«

»Je pa tudi zelo zanimivo, kako te kroglice nastajajo. Umetnica, ki jih izdeluje, je listna šiškarica. Kadar namerava le-ta znesti jajčeca, sede na mlad list, nabode s svojim želom (leglom) večkrat njegovo glavno žilo in položi v vsako luknjico predrobno jajčece; potem brezskrbno odleti in se ne zmeni več za svoj zarod.

Toda na vbođenem mestu se zgodi nekaj posebnega. Drevesni sok gre skozi ranico na listu, obda kot šiška jajčece kožokrilke in se strdi. Ko prileze lačna ličinka iz jajca, se znajde sredi udobnega stano-

vanja, ki ji pa obenem služi tudi kot hrana. In kar se zdi še bolj neverjetno, je to: ko raste ličinka, raste ž njo vred tudi njena hišica! Ko se sčasoma preobrazo ličinka v popolno žuželko, v kožokrilnato šiškarico, odleti skozi majhno luknjico, ki si jo sama izgrize, venkaj pod svobodno sonce. Ali ni to čudno, otroci? — Le poizkusite in nabadajte hrastovo listje, kolikor hočete, nikoli ne dobite na ta način nobene šiške. Mala listna šiškarica pa prisili trdoglavni hrast, da ji stori to uslugo.

In mali rilčkar — v latinskih šolah mu pravijo Rhynchites cornicus — ta vam je šele zvito glavec! Meseca maja, ko blešče vse rastline v svežem zelenju, lahko najdete na sadnem drevju in na divjem šipku (vrtniki) večkrat ovenele mlade poganjke. Odkod neki to? Saj vendar ni bilo nobene slane! Vzrok ni nihče drugi kakor nepridiprav-rilčkar, ki je odložil tam svoja jajčeca in preglodal brst skoraj skozi in skozi. Zaradi hude rane začne poganjek kmalu veneti, dan za dnem se bolj suši in ko zapiha prva močnejša sapica, pade usahlj brstič na zemljo. — Pa čemu vendar počenja hrošček to nam ljubo komedijo? — Zato, ker se hrani njegova ličinka edinole s suhim listjem. — Odkod pa ve mali reprimiprav, da se mora naglodani poganjek posušiti takrat, kadar pridejo njegove ličinke iz jajec? Kdo mu je to povedal? — »Nihče drugi kot Tisti, ki skrbi za vesoljni svet.« F. P.

Električna žepna svetilka. Električno razsvetljivo imajo sedaj ne samo v mestih, ampak tudi že na kmetih. Kjer pa elektrika še ni napeljana, tam pa gotovo vsak pozna vsaj električno žepno svetilko. Ako si hočemo z njo posvetiti, nam ni treba drugega, kakor da pritisnemo na pločevinaste zarezke ob strani svetilke ali na gumb istotam. Odkod prihaja svetloba? Poglejmo si malo natančneje, kako je urejena ta svetilka.

Svetilka je v majhni skrinjici. Na ti skrinjici vidimo najprej vzhodeno steklo, tako imenovano lečo. Pod to lečo je majhna pločevinasta skledica, v katere sredini je privita majhna žarnica. Notranjost skrinjice pa izpolnjuje baterija, iz katere širlita dva neenaka koščka iz rumene medi. Poglejte, s katerimi deli svetilke sta ta dva košča v zvezi!

Vzemite tako baterijo in pazljivo odprite njen omot iz papirja! V nji boste našli tri valje iz cinka, tako imenovane elemente, ki so med seboj spojeni s tankimi vezmi. V sredini vsakega elementa vidite majhno, navzven štrlečo rumeno glavico iz medi. Odprite s kleščami enega izmed teh valjev! V njem boste našli omotano sukneno vrečko, ki je napolnjena s črno gnoto. Ako odstranite to črno gnoto, pridete do o gljene

paličice, na koncu katere je že prej omenjena rumena glavica iz medi.

Ta ven štrleči konec ogljene paličice se imenuje ogljeni pol ali pozitivni pol elementa. Nasprotno pa se imenuje konec cinkovega valja cinkov pol ali negativni pol elementa. Poglejte, kako so spojeni poedini poli teh elementov!

Ali sveti električna svetilka tudi brez baterije? Ne. Poleg tega pa moramo še vedeti, da je v elementih baterije še nekaj nevidnega, ki teče skozi rumene medene koščke v žarnico, ki se nato razžari. To nevidno se imenuje električna struja, ki teče od pozitivnega pola baterije (kratek pločevinast košček) skozi žarnico k negativnemu polu (daljši pločevinast košček).

Kdaj je dobil puran brado in koščice v noge? Nekega dne sreča puran želvo, ki se je vračala iz vojske domov. Svež skalp¹ (koža s človeške glave z lasmi vred) ji je visel z vratu dol in se vlekel za njo po tleh. Puran se zasmeje ob tem čudnem prizoru in meni: »Skalp ti pa kar nič ne pristoji. Tvoj vrat je prekratek in prenizek, da bi ga nosila na ta način. Daj, da ti pokažem, kako se nosi ta reč!«

Želva privoli in izroči skalp puranu, ki si ga pritrdi na vrat.

»No,« reče puran, »jaz bom nekaj časa hodil, ti pa opazuj, kako mi stoji.«

Gre puran nekaj naprej, se potem obrne in vpraša želvo, kako ji je kaj povšeči.

»Zdaj bom pa pritrdil skalp na drug način in ti pokazal, kako se to poda,« reče puran. Nategne vrvice še bolj močno in gre spet nekaj poto naprej.

»Oj, to se pa prav lepo poda!« se zveseli želva.

Toda puran le dirja naprej in ko ga želva opomni, naj ji vendar vrne skalp, teče puran le še hitreje, dokler se ne znajde v popolnem teku. Tedaj napne želva svoj bojni lok in mu izstrelji v noge celo vrsto drobcev trde trstike, da bi ga na ta način ohromila.

Zato nosi puran toliko majhnih koščic v nogah, ki mu niso nič v busek. A želva vendarle ni ujela purana, zato nosi le-ta še dandanes njen skalp pod vratom.

F. Pengov.

Dobro sta jih potegnila. Ko so v prvih dneh tridesetletne vojne pustošile španske čete po ozemlju okrog Rena, je prišel manjši oddelek Špancev do mesta Kaub in ga v nekaj dneh zavzel. Kajti mestni po-

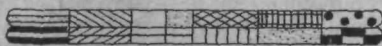
¹ Puran je doma v Ameriki, kjer so se nesrečni poganski Indijanci vojskovali med seboj sto- in stoletja. Zmagovalec je izrezal premagancu, mrtvemu ali pa tudi živemu, z glave kožo z lasmi vred. Ta »skalp« je nesel domov kot bojno trofejo ali znamenje zmage.

veljnik se je odločil, da se bo rajši hitro vdal, kot pa da bi se boril na življenje in smrt. Samo neki stolp, ki se je dvigal v sredini mesta, se ni odprl. Napasti ga Španci niso mogli, kajti stolp je imel svoja izhodna vrata dvajset in več čevljev visoko nad zemljo. Zato so morali prisioniti lestve, če so hoteli do stolpa. Preden pa so prišli tja gori, so iz stolpa pobili vsakega, ki je prislanjal lestev. Španci pa seveda takrat še niso imeli težjega orožja in zato je ostal položaj dolge štiri tedne neizpremenjen. Končno se pa v stolpu vendarle pokaže bela zastava, znamenje, da se obleganci žele pogajati o predaji. Trobenta je zadonela. Posadka je iz stolpa dala znamenje, da preda stolp, če ji sovražniki dovolijo, da svobodno odide iz stolpa. Ker je bila prav ta utrdba za Špance izredno važna, so posadki ustregli. Radovedno so se zbrali vsi oblegajoči pod stolpom, da bi končno videli te hrabre,

skrivnostne sovražnike, ki so se jim tako dolgo upirali. Ni trajalo dolgo, pa so slišali, kako se je zavrtel ključ, kako so zaškripala vrata in se odprla, kako so spuстили lestev in kako je plezala posadka navzdol. Pa glej: po lestvi pride star, bradat narednik, za njim njegova žena in za ženo — suha, mršava koza — — — pa nič več in nič manj! Na majhnem prostorčku na trdnjavi je namreč rasla travica in iz zidovja je poganjalo nekaj grmičkov. Z listjem z grmičkov in s travico se je hranila koza, z njenim mlekom pa zvesta zakonca. Nazadnje je pa zmanjkalo trave in koza se je začela sušiti in mršeti, pa mleka je zmanjkovalo in smodnika. Zato sta se morala odločiti za belo zastavo, za predajo. Španci pri njunem plezanju iz trdnjave niso vedeli, ali bi se smejali ali naj bi se sramovali. Pa njihov poveljnik je sklenil, držati dano besedo in hrabri dvojici se ni zgodilo nič žalega.

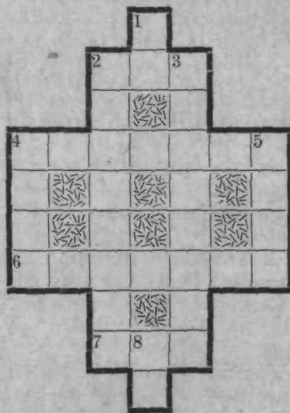
Uganke, rešitve in drugo

Slomšek.

ESKCUJ
 RATLOM
 TDOJVE
 EKL BEN
 ZLAVHI
 I TK E

Križanica.

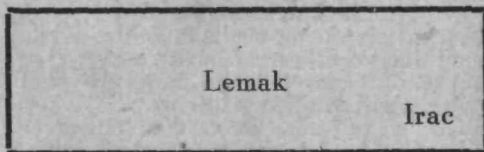
Vodoravno:

2. afriška reka,
4. pravljicna gora v Julijskih Alpah,
6. povzročiteljica plesnobe,
7. žensko ime.

Navpično:

1. pogodna členica,
2. del obleke,
3. vrsta igre,
4. vzpetina,
5. žensko ime,
8. nikalnica.

Posetnica.

Kaj je ta žena?

Ivica: »Naš oče hodi vedno brez pokrivala.«

Jožek: »To ni še nič. Naš pa hodi vedno brez las.«